

M. TULLII CICERONIS

T I M A E U S

SEU

DE UNIVERSO, FRAGMENTUM.

MULTA sunt a nobis & in Academicis conscripta contra phycos, & sæpe cum P. Nigidio, Carneadeo more & modo disputata. Fuit enim vir ille cum ceteris artibus, quæ quidem dignæ libero essent, ornatus omnibus; tum acer investigator & diligens earum rerum, quæ a natura involutæ videntur. Denique sic judico, post illos nobiles Pythagoreos, quorum disciplina extincta est quodammodo, cum aliquot secula in Italia Siciliaque viguisset; hunc exstitisse, qui illam renovaret. Qui cum me in Ciliciam proficiscentem, Ephesi expectavisset, Romam ex legatione ipse decedens; venissetque eodem Mytilenis mei salutandi & visendi causa Cratippus, Peripateticorum omnium, quos quidem ego audiverim, meo judicio facile princeps; perlibenter & Nigidium vidi, & Cratippum cognovi. Ac primum quidem tempus salutationibus, reliquum percontatione consumimus.

Desunt multa.

² Quid est, quod semper sit, neque ullum habeat ortum? & quod gignatur, nec unquam sit? Quorum alterum intelligentia & ratione comprehenditur; quod unum semper, atque idem est: alterum, quod affert opinionem per sensus, rationis expers; quod totum opinabile est, id gignitur, & interit, nec unquam esse vere potest. Omne autem quod gignitur, ex aliqua causa gigni necesse est: nullius enim rei, causa remota, reperiri origo potest. Quocirca si is, qui aliquod munus efficere molitur, eam speciem, quæ semper est eadem, intuebitur, atque eam sibi proponet exemplar, præclarum opus efficiat necesse est. Sin autem illam, quæ gignitur; nunquam illam, quam expetet, pulchritudinem consequetur. Omne igitur cælum, siue mundus, siue quovis alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatus sit. De quo id primum consideremus, quod principio est in omni quæstione considerandum, semperne fuerit, nullo generatus ortu; an ortus sit ab aliquo temporis principatu. Ortus est, quandoquidem cernitur, & tangitur, & est undique corporatus. Omnia autem talia sensum movent; sensusque moventia quæ sunt, eadem in opi-

nione confidunt, quæ ortum habere gigni-
que diximus: nihil autem gigni posse sine causis.
Atque illum quidem quasi parentem hujus
universitatis invenire, difficile; & cum jam
inveneris, indicare in vulgus, nefas. Rursus
igitur videndum, ille fabricator tanti operis
num sit imitatus exemplar, idne, quod sem-
per unum & idem, & sui simile; an id, quod
generatum ortumque dicimus. Atqui si pul-
cher est hic mundus, si probus ejus artifex;
profecto speciem æternitatis imitari maluit:
sin secus, quod ne dictu quidem fas est; ge-
neratum exemplum est pro æterno secutus.
Non igitur dubium, quin æternitatem malu-
erit exsequi, quandoquidem neque mundo
quidquam pulchrius, neque ejus ædificatore
præstantius. Sic ergo generatus, ad id est ef-
fectus, quod ratione sapientiaque comprehen-
ditur, atque immutabili æternitate contine-
tur. Ex quo efficitur, ut sit necesse, hunc,
quem cernimus, mundum, simulacrum æter-
num esse alicujus æterni. Difficillimum au-
tem est in omni conquisitione rationis exor-
dium. De iis igitur, quæ diximus, hæc sit
prima distinctio. In omni oratione cum iis
rebus, de quibus explicandum, videtur esse
cognitio. Itaque cum de re stabili & immu-

tabili disputatur; oratio talis sit, qualis sit illa, quæ neque redargui, neque convinci potest. Cum autem ingressa est imitata & efficta simulacra; bene agi putat, si similitudinem veri consequatur. Quantum enim ad id, quod ortum est, æternitas valet; tantum ad fidem veritas. Quocirca si forte de deorum natura ortuque mundi differentes, minus id, quod habemus, animo consequimur, ut tota dilucide & plane exornata oratio sibi constet, & ex omni parte secum ipsa consentiat; haud sane erit mirum; contentique esse debebitis, si probabilia dicentur. Aequum est enim meminisse, & me, qui differam, hominem esse; & vos, qui judicetis: ut, si probabilia dicentur, nil ultra requiratis. Quæramus igitur causam, quæ eum impulerit, qui hæc machinatus sit, ut originem rerum, & molitionem novam quæreret. Probitate videlicet præstabat: probus autem invidet nemini: itaque omnia sui similia generavit. Hæc nimirum gignendi mundi causa justissima. Nam cum constituisset Deus bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiscere, quoad natura pateretur; quidquid erat, quod in cernendi sensum caderet, id sibi assumfit, non tranquillum & quietum, sed immoderate agira-

tum & fluctuans, idque ex inordinato in ordinem adduxit: hoc enim judicabat esse præstantius. Fas autem nec est, nec unquam fuit, quidquam nisi pulcherrimum facere eum, qui esset optimus. Cum rationem igitur habuisset, reperiēbat nihil esse eorum, quæ natura cernerentur, non intelligens, intelligente, in toto genere, præstantius: intelligentiam autem ulli rei adjunctam esse, sine animo, nefas esse. Quocirca intelligentiam in animo, animum conclusit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcherrimum. Quam ob causam non est cunctandum profiteri, si modo investigari aliquid conjectura potest, hunc mundum animal esse, idque intelligens, & divina providentia constitutum. Hoc posito; 4 quod sequitur, videndum est, cujusnam animantium Deus in figendo mundo similitudinem secutus sit. Nullius profecto, eorum quidem, quæ sunt nobis nota animantia: sunt enim omnia in quædam genera partita, aut inchoata, nulla ex parte perfecta: imperfecto autem nec absoluto simile, pulchrum esse nihil potest. Cujus ergo omne animal quasi particula quædam est, sive in singulis, sive in diverso genere cernatur, ejus similem mundum esse dicamus. Omnes igitur, qui animo cer-

nuntur, & ratione intelliguntur animantes, complexu rationis & intelligentiæ, sicut homines hoc mundo, & pecudes, & omnia, quæ sub adspectum cadunt, comprehenduntur. Quod enim pulcherrimum in rerum natura intelligi potest, & quod ex omni parte absolutissimum est, cum Deus similem mundum efficere vellet, animal unum, adspectabile, in quo omnia animalia containerentur, effecit. Rectene igitur unum mundum dixerimus; an sint plures, an innumerabiles, dictu verius & melius? Unus profecto, siquidem factus est ad exemplum. Quod enim omnes animantes eos, qui ratione intelliguntur, complectitur, id non potest esse cum altero. Rursus enim alius animans, qui eum contineat, sit necesse est, cujus partes sint animantes superiores, cælumque hoc, simulacrum illius ultimi sit, non proximi. Quorum ne quid accideret, atque ut hic mundus esset animanti absoluto simillimus, hoc ipso, quod solus atque unus esset, idcirco singularem Deus hunc mundum, atque unigenam procreavit. Corporeum autem, & adspectabile, itemque tractabile omne necesse est esse, quod natum est. Nihil porro, igni vacuum, videri potest; nec vero tangi, quod careat solido; solidum autem nihil,

quod terræ sit expers. Quamobrem mundum efficere moliens Deus, terram primum, ignemque jungebat. Omnia autem duo ad cohaerendum, tertium aliquid requirunt, & quasi nodum vinculumque desiderant. Sed vinculorum id est aptissimum atque pulcherrimum, quod ex se, atque de his, quæ adstringit, quam maxime unum efficit. Id optime assequitur, quæ Græce ἀναλογία, Latine (audendum est enim, quoniam hæc primum a nobis novantur) comparatio, proportiove dici potest. Quando enim trium vel numero-⁵rum, vel figurarum, vel quorumcunque generum contingit, ut quod medium sit, uti primum proportionem, ita id postremo comparetur, vicissimque ut extremum cum medio, sic medium cum primo conferatur; id quod medium est, tum primum sit, tum postremum; postrema vero, & prima media fiunt: ita necessitas cogit, ut eadem sint ea, quæ diiuncta fuerunt: eadem autem cum facta sint, efficitur, ut omnia sint unum. Quod si universitatis corpus, planum & æquabile explicaretur, neque in eo quidquam esset requisitum; unum interjectum medium, & se ipsum, & ea, quibus esset interpositum, colligaret. Sed cum soliditas mundo quæreretur; solida autem

omnia uno medio nunquam, duobus semper copulentur; ita contigit, ut inter ignem & terram, aquam Deus, animamque poneret, eaque inter se compararet, & proportionem conjungeret, ut quemadmodum ignis, animæ; sic anima aquæ: quodque anima aquæ; id aqua terræ proportionem redderet. Qua ex conjunctione coelum ita aptum est, ut sub adspexit & tactum cadat. Itaque & ob eam causam & ab iis rebus, numero quatuor, mundi est corpus effectum, ea constructum proportionem, qua dixi: ex quo ipse se concordiam quadam amicitia & caritate complectitur; atque ita apte cohæret, ut dissolvi nullo modo queat, nisi ab eodem, a quo est colligatus. Earum autem quatuor rerum, quas supra dixi, sic in omni mundo omnes partes collocatæ sunt, ut nulla pars hujusce generis excederet extra, atque in hoc universo inessent genera illa universa. Id ob eas causas, primum ut mundus animans possit ex perfectis partibus esse perfectus; deinde ut unus esset, nulla parte, unde alter gigneretur, relicta; postremo ne quis morbus eum possit, aut senectus affligere. Omnis enim coagmentatio corporis, vel calore, vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur, & ad morbos sene-

statemque compellitur. Hanc igitur habuit
rationem effector mundi, molitorque Deus,
ut unum opus totum atque perfectum ex om-
nibus totis atque perfectis absolveretur, quod
omni morbo seniove careret. Formam autem 6
& maxime sibi cognatam & decoram dedit.
A quo enim animante omnes reliquos conti-
neri vellet animantes, hunc ea forma figura-
vit, qua una omnes reliquæ formæ conclu-
duntur: & globosus est fabricatus; quod
σφαίροειδής Græci vocant: cujus omnis extre-
mitas paribus a medio radiis attingitur: id-
que ita tornavit, ut nihil effici possit rotun-
dus, nihil ut asperitatis haberet, nihil offen-
sionis, nihil inclusum angulis, nihil amfracti-
bus, nihil eminens, nihil lacunosum; omnes-
que partes simillimæ omnium, quoad ejus præ-
stabat iudicio dissimilitudini similitudo. Om-
ni autem totam figuram mundi lævitate cir-
cumdedit. Nec enim oculis egebat, quia ni-
hil extra, quod cerni posset, relictum erat;
nec auribus, quia ne quod audiretur quidem;
neque erant anima circumfusa extrema mun-
di, ut respirationem requireret; nec vero de-
siderabat aut alimenta corporis, aut detractio-
nem confecti & consumti cibi. Neque enim
ulla decessio fieri poterat, neque accessio; ne-

que vero erat unde. Ita se ipse consumptione & senio alebat sui, cum ipse per se, & a se & pateretur, & faceret omnia. Sic enim ratus est ille, qui ista junxit & condidit, ipsum se contentum esse mundum, neque egere altero. Itaque nec ei manus affinxit, quia nec capiendum quidquam erat, nec repellendum; nec pedes, nec alia membra, quibus ingressum corpore sustineret. Motum enim dedit coelo eum, qui figuræ ejus sit aptissimus, qui unus ex septem motibus mentem atque intelligentiam cohiberet maxime. Itaque una conversione atque eadem ipse circum se torquetur & vertitur. Sex autem reliquos motus ab eo separavit; itaque eum ab omni erratione liberavit. Ad hanc igitur conversionem, quæ pedibus & gradu non egeret, ingrediendi membra non dedit. Hæc Deus is, qui erat, de aliquando Deo futuro cogitans, lævem eum effecit & undique æquabilem, & a medio ad summum parem, & perfectum atque absolutum ex absolutis atque perfectis. Animum autem ut in eo medio collocavit, ita per totum tetendit: deinde eum circumdedit corpore, & vestivit extrinsecus: coloque solivago, & volubili, & in orbem incitato complexus est, quod secum ipsum propter virtutem

facile esse posset, nec desideraret alterum, satis sibi ipsum notum & familiare. Sic Deus ille æternus hunc perfecte beatum Deum procreavit; sed animum haud ita, ut modo locuti sumus, tum denique, cum corpus ei effecisset, inchoavit. Neque enim esset rectum, minori parere majorem. Sed nos multa inconsiderate ac temere dicimus. Deus autem 7 & ortu, & virtute antiquiorem genuit animum, eumque ut dominum atque imperantem, obedienti præfecit corpori; idque molitus tali quodam est modo. Ex materia, quæ individua est, & quæ semper unius modi, sui-que similis, & ex ea, quæ corporibus dividua gignitur, tertium materiæ genus ex duobus in medium admiscuit, quod esset ejusdem naturæ, & quod alterius; idque interjecit inter individuum, atque id, quod dividuum esset in corpore. Ea cum tria sumisset, unam in speciem temperavit; naturamque illam, quam alterius diximus, vel cum eadem conjunxit, fugientem, & ejus copulationis alienam, permiscens cum materia, cum ex tribus effecisset unum, id ipsum in ea, quæ deducit, membra partitus est. Jam partes singulas ex eodem, & ex altero, & ex materia temperavit. Fuit autem talis illa partitio.

Unam principio partem detraxit ex toto: secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ esset secundæ sesquialtera, primæ tripla: deinde quartam, quæ secundæ dupla esset: quintam inde, quæ tertiæ tripla: tum sextam octuplam primæ: postremo septimam, quæ septem & viginti partibus antecederet primæ. Deinde instituit dupla & tripla intervalla explere, partes rursus ex toto defecans; quas intervallis ita locabat, ut in singulis essent bina media: vix enim audeo dicere medietates, quas Græci μεσότητας appellant: sed quasi ita dixerim, intelligatur; erit enim planius. Earum alteram, eadem parte præstantem extremis, eademque superatam: alteram pari numero præstantem extremis, parique numero superatam. Sesquialteris autem intervallis, & sesquitertiis, & sesquioctavis sumtis ex his colligationibus in primis intervallis, sesquioctavo intervallo, sesquitertia omnia explebat, cum particulam singulorum relinqueret. Ejus autem particulæ intervallo habebat numerus ad numerum eandem proportionem, comparisonemque in extremis, quam habent CCLVI cum CCXLIII, atque ita permistum illud, ex quo hæc secuit, jam omne consumserat. Hanc igitur omnem

conjunctionem, duplicem in longitudinem diffidit; mediæque accommodans media, quasi decussavit: deinde in orbem torfit, ut & ipsæ secum, & inter se, ex commissura, quæ e regione esset, jungerentur; eoque motu, cujus orbis semper in eodem erat, eodemque modo ciebatur, undique est eas circumplexus. Atque ita cum alterum esset exteriorem amplexus orbem; illum, ejusdem naturæ; hunc, alterius nominavit: eamque, quæ erat ejusdem, detorfit a latere in dextram partem; hanc autem citimam, a media linea direxit ad lævam: sed principatum dedit superiori, quam solam individuum reliquit. Interiorem autem cum in sex partes divisisset, septem orbes dispares, duplo & triplo intervallo moveri iussit, contrariis inter se cursibus. Eorum autem trium fecit pares celeritates: sed quatuor, & inter se dispares, & dissimiles trium reliquorum. Animum igitur cum ille procreator mundi Deus ex sua mente & divinitate genuisset; tum denique omne, quod erat concretum atque corporeum, substernebat animo, interiusque faciebat: atque ita medio medium accommodans copulabat. Sic animus a medio profectus, extremitatem coeli a suprema regione rotundo ambitu circumjecit, se-

seque ipse versans, divinæ, sempiternæ, sapientisque vitæ induxit exordium. Et corpus quidem coeli spectabile effectum est, animus autem oculorum effugit obtutum. Est autem animus ex omnibus, rationis concretionisque (ἀρμονία Græce) sempiternarum rerum, & sub intelligentiam cadentium, compos & particeps; quo nihil ab optimo & præstantissimo genitore melius procreatum: quippe qui ex eadem vinctus, alteraque natura, adjuncta materia, temperatione trium partium, proportionem compacta, se ipse conversans, cum materiam mutabilem arripuisset, & cum rursus individuum atque simplicem, per quam omnis movetur, discernitque, quid sit ejusdem generis, & quid alterius, & cetera dijudicat, quid cuique rei sit maxime aptum, quid quoque loco, aut modo, aut tempore contingat, quæque distinctio sit inter ea, quæ gignantur, & ea, quæ sint semper eadem. Ratio autem vera, quæ versatur in iis, quæ sunt semper eadem, & in iis, quæ mutantur, cum in eodem, & in altero movetur ipsa per se sine voce, & sine ullo sono, cum eandem partem attingit, qua sensus cieri potest: orbis illius generis alterius immutatus & rectus omnia animo mentique denuntiat: tum opiniones
 assen-

affensionesque firmæ veræque gignuntur. Cum autem in illis rebus vertitur, quæ manentes semper eadem, non sensu, sed intelligentia continentur; tum intelligentia, scientiaque necessario efficitur.

Desunt multa.

Ratione igitur & mente divina, ad originem, temporis, curriculum inventum est solis & lunæ. *** Corpora autem eorum singulorum cum effecisset Deus, ea ad eas conversiones collocavit, quas alterius circuitus conficiebat, quæ sunt septem, & ut illa septem. Ita vim suam natura convertit, ut terram lunæ cursus proxime ambiret, eique supra terram proxima solis circumvectio esset. Lucifer deinde, & sancta Mercurii stella cursum habent solis celeritati parem, sed vim quandam contrariam: eaque conversione, quam inter se habent Lucifer, Mercurius, Sol, alii alios vincunt, vicissimque vincuntur. Reliquorum siderum quæ causa collocandi fuerit, quæque eorum sit collocatio, in sermonem alium differendum est, ne in eo, quod attingendum fuit, quam in eo, cujus causa id attigimus, longior ponatur oratio. Quando igitur unumquodque eorum siderum cursum decorum est adeptum, e quibus erat motus temporis con-

Opp. Phil. T. V.

H

signandus; colligatisque corporibus vinculis animalibus, tum animantia orta sunt; eaque imperio parere didicerunt: tunc ex alterius naturæ motione transversa, in ejusdem naturæ motum incurrentia, in eoque hærentia, atque impedita, cum alia majorem lustrarent orbem, alia minorem, tardiusque majorem, celeriusque minorem, motu vero unius ejusdemque naturæ; quæ velocissime movebantur, ea celeritate vinci a tardioribus, & cum superabant, superari videbantur. Omnis enim orbiseorum quasi facilitatis inflexione vertebatur: quam bifariam contrarie simul procedentia efficiebant, ut quod esset tardissimum, id proximum fieret celerrimo. Atque ut esset mensura quædam evidens, quæ in istis octo cursibus celeritates tarditatesque declararet; Deus ipse solem, quasi lumen, accendit ad secundum supra terram ambitum, ut quam maxime coelum omnibus coluceret, animantesque, quibus jus esset doceri, ab ejusdem motu, & ab eo, quod simile esset, numerorum naturam vimque cognoscerent. Nox igitur & dies ad hunc modum, & ob has generata causas, unum circuitum orbis efficit sapientissimum atque optimum: mensis autem, quando luna, lustrato suo cur-

fu, solem consecuta est: annus, ubi sol suum totum confecit & peragravit orbem. Ceterorum autem siderum ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neque nomen appellant, neque inter se numero commetiuntur. Itaque nesciunt, hos siderum errores, id ipsum esse, quod rite dicitur tempus, multitudine infinita, varietate admirabili præditos. Attamen illud perspicere & intelligi potest, absoluto perfectoque numero temporis, absolutum perfectumque annum, tunc compleri denique, cum se octo ambitus, confectis suis cursibus, ad idem caput retulerunt, cumque eos permensus est idem, & semper sui similis orbis. Has igitur ob causas nata astra sunt, quæ per coelum penetrantia, solstitiali se & brumali revocatione converterent: ut hoc omne animal, quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis imitationem simillimum. Et cetera quidem usque ad temporis ortum impressa ab illis, quæ imitabatur, effinxerat: sed quia nondum omne animal in mundo intus incluserat, ex ea parte deficiebat ad propositum exemplar imaginis similitudo. Quot igitur, & quales animalium formas mens, in speciem rerum intuens, poterat cernere, totidem & tales in

hoc mundo secum cogitavit effingere. Erant autem animantium genera quatuor; quorum unum divinum atque cœleste: alterum penigerum & aërium: tertium aquatile: terrestre, quartum. Divinæ animationis maxime speciem faciebat ex igne, ita ut splendidissimus esset, & adspectu pulcherrimus; cumque similem universitatis naturæ efficere vellet, ad volubilitatem rotundavit, comiteque eum sapientia quam optimæ mentis effecit, circumque cœlum æqualiter distribuit, ut hunc hac varietate distinctum bene Græci *νόσμον*, nos lucentem mundum nominaremus. Dedit autem divinis duo genera motus: unum, quod semper esset in eodem æque, & idem in omnibus, atque uno modo celeraret: alterum, quod in anticam partem a conversione ejusdem, & similis pelleretur. Quinque autem reliquis motibus orbem eum esse voluit expertem, immobilem, & stantem. Ex quo genere ea sunt fidera, quæ infixæ cœlo non moventur loco; quæ sunt animantia, eaque divina; ob eamque causam suis sedibus inhærent, & perpetuo manent. Quæ autem vagæ & mutabili ratione labuntur, ita generata sunt, ut supra diximus. Jam vero terram, altricem nostram, quæ trajecto axe sustinetur

diei noctisque effectricem, eandemque custodem, antiquissimam deorum voluit esse eorum, qui intra coelum gignerentur. Flexiones autem deorum, & inter ipsos deos concursiones, quæque in cribibus eorum conversiones anteceffionesque eveniant, cumque inter se pæne contingant, eos, qui prope copulentur contraria regione, & pone quos, aut ante labantur, quibusque temporibus a nostro adspectu oblitescant, rursusque emerfi errorem incutiant rationis expertibus, si verbis explicare conemur, nullo posito sub oculis simulacro, earum rerum frustra suscipiatur labor. Sed hæc satis sint dicta nobis. Quæ de deorum, qui cernuntur, quique orti sunt, natura præfati sumus, habeant hunc terminum. Reliquorum autem, quos Græci *δαίμονες* II appellant, nostri (opinor) Lares, si modo hoc recte conversum videri potest, & nosse, & nuntiare ortum eorum, majus est, quam ut profiteri scribere nos audeamus. Credendum nimirum est veteribus & priscis, ut ajunt, viris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Itaque eorum vocabula nobis prodiderunt. Nosse autem generatores suos optime poterant: ac difficile factu est, a diis ortis, fidem non habere; quamquam nec argumentis, nec

rationibus certis eorum oratio confirmatur: sed quia de suis rebus ac sibi notis videntur loqui, veteri legi morique parendum est. Sic igitur, ut ab his est traditum, horum deorum, ortus habeatur, atque dicatur: ut Oceanum, Salaciamque Coeli fatu, Terræque conceptu generatos editosque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum, & Opem: deinceps Jovem atque Junonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatosque usurpari atque appellari videmus, & eorum, ut utamur veteri verbo, profapiam. Quando igitur omnes, & qui moventur, palamque ostenduntur, & qui eatenus nobis declarantur, qua ipsi volunt, creati sunt; tum ad eos is Deus, qui omnia genuit, fatur hæc: Vos, qui deorum fatu orti estis, attendite. Quorum operum ego parens effectorque sum, quæ per me facta, non sunt dissoluta, me invito; quamquam omne colligatum solvi potest: sed haudquaquam boni est, ratione vinctum velle dissolvere. Sed quoniam orti estis, immortales vos quidem esse, & indissolubiles non potestis: neutiquam tamen dissolvemini, nec vos ulla mortis fata periment, nec fraus valentior, quam consilium meum, quod majus est vinculum ad perpetuitatem vestram, quam illa, quibus estis tum,

eum gignebamini, colligati. Quid sentiam igitur, cognoscite. Tria nobis genera reliqua sunt, eaque mortalia; quibus prætermiſſis, cœli absolutio perfecta non erit. Omnia enim genera animalium complexu non tenebit: teneat autem oportebit, ut eodem ne quid abſit, quæ a me ipſo effecta ſint, quod deorum vitam poſſit adæquare. Ut igitur mortali generentur conditione, vos ſuſcipite, ut illa gignatis, imiteminique vim meam, qua in veſtro ortu me uſum eſſe meminiftis: in quibus quæ tales creantur, ut deorum immortalium quaſi gentiles eſſe debeant, divini generis appellentur, teneantque omnium animantium principatum, vobisq; jure & lege volentes pareant; quorum vobis initium ſtatusque traditur a me. Vos autem ad id, quod erit immortale, partem attexitote mortalem. Ita orientur animantes, quos & vivos alatis, & conſumptos ſinu recipiatis. Hæc ille dixit. Dein¹² de ad temperationem ſuperiorem revertit; in qua omnem animum univerſæ naturæ temperans permiſcebat, ſuperiorisq; permixtionis reliquias fundens æquabat, eodem modo ferme, niſi quod non ita incorruptas, ut ea, quæ ſemper idem; ſed a diis ſecundum ſumebat, atque tertium. Toto igitur omnino con-

stituto, fideribus parem numerum distribuit animorum, & singulos adjunxit ad singula, atque ita quasi in currum universitatis imposuit, commonstravitque leges fatales ac necessarias, & ostendit primum ortum unum fore omnibus, eumque moderatum atque constantem, nec ab ullo imminutum: satis autem, & quasi sparsis animis, fore, uti certis temporum intervallis oriretur animal, quod esset ad cultum deorum aptissimum. Sed cum duplex esset natura generis humani, sic se res habebant, ut præstantius genus esset eorum, qui essent futuri viri. Cum autem animis corpora cum necessitate insevisset, cumque ad corpora necessitate tum accessio fieret, tum abscessio; necesse erat, sensum existere unum, communemque omnium vehementiore motu excitato, conjunctoque naturæ: deinde voluptate & molestia mixtum amorem: post iram, & metum, & reliquos motus animi, comites superiorum, & his etiam contrarios dissidentes; quos qui ratione rexerit, juste vixerit; qui autem his se dediderit, injuste. Atque ille, qui recte & honeste curriculum vivendi a natura datum confecerit, ad illud astrum, quocum aptus fuerit, revertetur: qui autem immoderate & intemperate vixerit,

eum secundus ortus in figuram muliebrem transferet: & si ne tum quidem finem vitiorum faciet; gravius etiam jactabitur, & in suis moribus simillimas figuras pecudum & ferarum transferetur; neque malorum terminum prius adspiciet, quam illam sequi coeperit conversionem, quam habebat in se ipse, ejusdem & unius, simul innatam & insitam. Quod tum eveniet, cum illa, quæ ex igne, aëre, aqua, atque terra, turbulenta & rationis expertia infederint, denique ratione depulerit, & ad primam, atque optimam affectionem animi pervenerit. Quæ cum ita defig-²¹ nasset, seseque, si quid postea fraudis, aut vitii evenisset, extra omnem culpam causamque posuisset: alios in terra, alios in luna, alios in reliquas mundi partes, quæ sunt ad spatiorum temporis significationem notæ constitutæ, spargens quasi ferebat. Post autem sationem eam diis, ut ita dicam, junioribus permisit, ut corpora mortalia effingerent, quantumque esset reliquum ex humano animo, quod deberet accedere, id omne, & quæ sequentia essent, perpolirent & absolverent: deinde ut huic animanti principem se ducemque præberet, vitamque ejus pulcherrime regeret & gubernaret: nisi quatenus ipse be-

nefactus sua culpa sibi aliquid miseriæ quæreret. Atque is quidem, qui cuncta composuit, constanter in suo manebat statu: qui autem erant ab eo creati, cum parentis ordinem cognovissent, hunc sequebantur. Itaque cum accepissent immortale principium mortalis animantis, imitantes genitorem & effectorem sui, particulas ignis, & terræ, & aquæ, & aëris a mundo, quas rursus redderent, mutabantur, easque inter se copulabant, haud iisdem vinculis, quibus ipsi erant colligati, sed talibus, quæ cerni non possent propter parvitatem, crebris quasi cuneolis injectis, unum efficiebant ex omnibus corpus; itemque in eo influente atque effluente animo divino ambitus illigabant. Itaque illi in flumen immersi, neque tenebant, neque tenebantur; sed vi magna tum ferebant, tum ferebantur. Ita totum animal movebatur illud quidem, sed immoderate, & fortuito, ut sex motibus verheretur. Nam & ante, & pone, ad lævam, & ad dextram, & sursum, & deorsum, modo huc, modo illuc * * *

sex oras, regionesque versus errans procedebat,

Desunt nonnulla.

Jam vero earum imaginum, quæ singun-

tur & redduntur in speculis, eorumque, quæ splendida & lævia sunt, rationem perspicere, haud difficile est. Nam ex ignis utriusque externi atque interni communione inter ipsos, cum unus per singulas partes effectus, & multis modis concors & aptus redditus in lævore confedit. * * *

Sed si in splendore confedit: tum vel ea-¹⁴ dem species, vel interdum immutata redditur. omniaque hujusmodi necessario in speculo referuntur,

cum ignis oculorum cum eo igne, qui est ob os offusus,

in re levi, & splendida, se confudit, & contulit. Dextra autem videntur, quæ læva sunt, quia contrariis partibus oculorum, contrarias partes attingunt.

præter morem usitatum adjectionis & commissuræ.

Respondent autem dextra dextris, læva lævis conversione luminum, cum ea inter se non cohærescunt. Id fit, cum speculorum lævitas hinc illincque altitudinem assumit, & ita dextra detrusit in lævam partem oculorum, lævaque in dextram. Supina etiam ora cernuntur depulsione luminum: quæ convertens inferiora reddit, quæ sunt superiora, At-

qui hæc omnia ex eo genere sunt, quæ rerum adjuvant causas. Quibus utitur ministris Deus, cum optimi speciem, quoad fieri potest, efficit. Sed existimant plerique, non hæc adjuvantia causarum, sed has ipsas esse omnium causas, quæ vim habeant frigoris & caloris, concretionis & liquoris; careant autem omni intelligentia atque ratione, quæ, nisi in animo, nulla alla in natura reperiantur. Animus autem sensum omnem effugit oculorum. At ignis, & aqua, & terra, & aër, corpora sunt, eaque cernuntur. Illum autem, qui intelligentiæ sapientiæque se amatorem profitetur, necesse est, intelligentis sapientisque naturæ primas causas conquirere: deinde secundas causas rerum earum, quæ necessario movent alias, cum ipsæ ab aliis moventur. Quocirca nobis sic cerno esse faciendum, ut de utroque nos quidem dicamus genere causarum, separatim autem de iis, quæ cum intelligentia sunt efficientes pulcherrimarum rerum atque optimarum: & de iis, quæ vacantes prudentia, inconstantia, perturbataque efficiunt. Ac de oculorum quidem causis, ut haberent eam vim, quam nunc habent, satis ferme esse dictum puto. Maxima autem eorum utilitas, donata humano generi deorum

munere, deinceps explicetur. Rerum enim optimarum cognitiones nobis oculi attulerunt. Nam hæc, quæ est habita de Universitate oratio a nobis, haud unquam esset inventa, si neque fidera, neque sol, neque cœlum sub oculorum adspectum cadere potuissent. Nunc vero dies, noctesque oculis cognitæ, tum mensium, annorumque conversiones ad numerum machinatæ sunt, & spatium temporis demensæ sunt, & ad quæstionem totius naturæ impulerunt; quibus ex rebus philosophiam adepti sumus: quo bono nullum optabilius, nullum præstantius, neque datum est mortalium generi deorum concessu, atque munere, neque dabitur.

Multa desiderantur.
